

Historiadors, un pamflet recorre el pati

Aquesta tardor un pamflet sense signar, titulat "Henry Ucelay de Cal i Borja de Riquer, historiadors al servei del nacionalisme espanyol", va ser dipositat en diverses mans, i en algunes bústies, sobretot de la Facultat d'Història de la Universitat Autònoma de Barcelona.

De moment no va passar res. Tan poc, que els autors de la peça —27 pàgines, datada el 18 de juliol de 1993 als Països Catalans—, van haver de fer-ne un rellançament, ja persona a persona, ja diari a diari. I ara, sí: el 12 de novembre el diari *Avui* publicava una nota, "Els historiadors es barallen", que donava compte de la circulació del paper i en feia un resumet; després de dir que "el redactor o redactors de l'opuscle acusen aquests dos historiadors (Ucelay i Riquer) de tenir com a únic objecte combatre qualsevol visió nacional catalana de la Història i citen una munió d'exemples", acabava amb el que sembla una incitació al marro: "Caldrà estar atent al pròxim capítol de la baralla."

El següent capítol de la baralla —ei, si hem abastat tot el paperam segrestat per l'afer, cosa que dubtem i ni ganes— el va produir quatre dies més tard ni més ni menys que "don" Francisco Tomás y Valiente, president que havia estat ni més ni menys que del Tribunal Constitucional espanyol: just, l'organisme que segons el darrer informe anual de la Fundació Pi i Suñyer, es distingeix per menystenir les autonomies de... d'un estat de les autonomies!

Mala sort per als qui havien decidit d'escandalitzar-se pel pamflet: tant escàndol com el d'un Tribunal Constitucional d'estat autònom que es mostra reticent davant de les autonomies, només el podria justificar un tribunal igual que es mostrés reticent davant de l'estat.

"Don" Tomás y Valiente era a l'Autònoma precisament, i precisament feia part d'un debat sobre la Inquisició: així, així, li les posaven, les caramboles, a Ferran Setè. Amb l'avantatge que proporciona el monolingüisme a l'hora d'expressar-se amb tanta contundència com matissos, l'il·lustre convidat va parlar de la persistència de la intolerància en referir-se als insults anònims contra el seu paísà —matisem-ho: el també valencià— Ricardo García Cárcel, professor a la mateixa Autònoma, també atacat pel ja massa repetit —i tot just comencem— pamflet.

I ara surt l'altre: el 2 de desembre el diari *El*

**Un libel
anònim aparegut
la tardor de l'any
passat, en què
s'acusava una
colla
d'historiadors de
combatre
sistemàticament
la visió nacional
catalana de la
història, ha
originat un seguit
de rèpliques i
contrarèpliques
publicades a
diversos mitjans
de comunicació.
Quan se n'espera
un nou episodi,
Ramon Barnils
intenta de situar
el debat en uns
paràmetres més
clars.**

País, amb l'habitual morro que com habitualment es trepitja, en donar fidel informació de la valenta intervenció de Tomás y Valiente del dia 16 diu que aquesta "va ser la primera notícia pública d'un libel" que és el pamflet de referència. Es clar, com que l'*Avui* és autonomista, no compta. Després de la nota ja indicada del dia 12, l'empatat en vendes amb *El País* a Catalunya va publicar el dia 22 un paper de Joan B. Culla i Clarà, historiador, professor de la Facultat de Ciències de la Informació de la UAB.

El professor Culla comença a donar perspectiva al pamflet: després de constatar la discrepància saludable etcètera, etcètera que hi ha en tot i també entre historiadors etcètera, etcètera, en parla d'una discrepància concreta: la discrepàcia "explícita, com la que amb més o menys fortuna s'ha desenvolupat els darrers mesos en les pàgines de la revista *L'Avenç* i d'altres periòdics. En aquest escenari de discussió civilitzada, però, hi ha irromput la navalla innoble del libel", "un pamflet anònim que, armat d'un rigor conceptual deplorable, pretén criminalitzar un grapat de professors de diferents universitats catalanes, titllant-los d'historiadors al servei del nacionalisme espanyol".

I aquí ens podríem parar potser un moment: És un insult el fet de considerar determinades persones com a historiadors al servei del nacionalisme espanyol, hi estiguin o no? Perquè aleshores, i amb mètode que el historiadors apreciarien, s'ha de considerar igualment insultant el fet de considerar determinades persones com a historiadors al servei del nacionalisme català.

I aquí no solament ens hi podríem parar un moment sinó que ens hi podríem estar tota l'estona, perquè hi treu el nas el fons de la qüestió. La qüestió de fons és que a primers dels anys vuitanta va començar un polèmica els dos bàndols de la qual agruparem així: els dels historiadors que consideren que Catalunya és una nació, i que per tant un historiador pot fer-ne tantes i tan variades històries com vulgui, però sempre nacional; i el bàndol dels que sí però no; no però sí; transcendim-ho; el que compta és el mercat; i l'estat, és que no compta?; Espanya existeix; Espanya és; Espanya...

Un coneixement mínim de la situació real d'obtenció de càtedres i places universitàries, de facilitat de disposar de mitjans de comunicació "sí però no, no però sí", de connexió amb els

Borja de Riquer. Ell i Ucelay de Cal són acusats pel polèmic pamflet de "tenir com a objecte combatre qualsevol visió nacional catalana de la Història".

Tomás y Valiente. L'ex-president del Tribunal Constitucional espanyol va parlar a l'Autònoma de "la persistència de la intolerància".

Joan B. Culla. Enmig de la tempesta, va intentar, a través del diari *Avui*, de reconduir el debat a terreny net i polític.

poders fàctics militars, econòmics i sobretot –sobretot– polítics ens permetrà de constatar que els de la segona posició han disposat de confortables facilitats per empènyer les seves hipòtesis. Fins al punt, fatal per tanta facilitat, de confondre-les ells mateixos, vull dir els de bona voluntat que hi pugui haver, amb tesis irrefutables: pura essència de la història.

Pel seu costat i per les mateixes evidències però obligadament en sentit contrari, els del primer bàndol, els de delimitar àmbits de treball i d'historiar a partir de la convicció – de la constatació, va, que ja ho reconeix el PP i tot, i l'autodenominat espanyolista Herrero de Minón, antiquats– que Catalunya és una nació, aquests no ho han tingut tan fàcil.

Una conseqüència, efectivament lamentable, de la superior dificultat de defensar una posició en comptes de l'altra és l'exabrupte del pamflet. Libel només explicable, en un país reconegut com a llargament apassionat de la història, si una vegada més ens adonem que les circumstàncies en què ens movem a Catalunya afavoreixen un dels dos bàndols en teoria igualment lliures d'actuar: des de la Constitució que ens regeix –i en la qual ni sortim i on se'ns amenaça amb la intervenció de l'exèrcit si ho pretenem, vid. tota ella i especialment els articles 2 i 8.1– fins a l'Estatut com ens l'apliquem; passant pel regiment de les universitats i els mitjans de comunicació, la llibertat de moviments tant per a tancar-nos com per a obrir-nos, el grau de disponibilitat de les nostres pròpies persones i coses i com legalment en poden disposar "els altres" –els no legítimament titulars–.

El problema que presenta el pamflet és gravíssim: tenint raó de fons, la perd en la forma. És clar que, si és així, si en el fons, i prescindint d'equivocades atribucions, errònies simplificacions i "rigor conceptual deplorable" hi ha causa certa per sortir a la palestra, denunciant la desigual batalla entre els que parteixen de la certitud d'una Catalunya-nació i els qui ho qüestionen i, o bé, perfeccionen la catalaníssima estratègia de la puta i la Ramoneta, aleshores el que sembla més enraonat és no solament escombrar el pamflet del panorama, sinó deixar les coses clares: qui és qui i què pretén. El que es consideri sobretot espanyol que ho digui, no és cap mal, n'hi ha a milions. El Solé Tura no ho ha negat mai, ni quan era comunista internacionalista; mercès a això ha arribat a ministre i fins i tot va ser pare –encara que sigui de la Constitució espanyola, què passa!–.

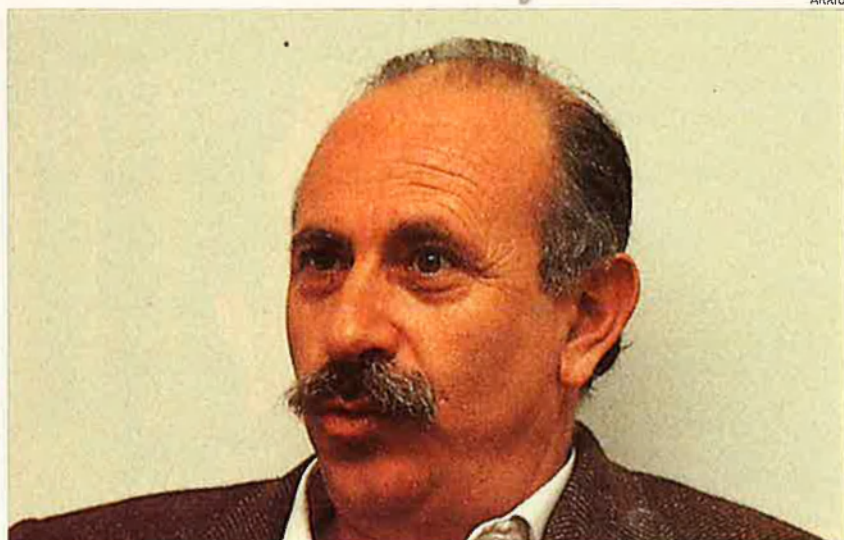
Surt en Solé Tura i ens ho destarota, quin home. Tornem als nostres moltons. Érem quan el Culla havia escrit un paper a l'*Avui* del 22 carregant-se el pamflet i intentant de reconduir el debat a terreny net i polític. Quatre dies després el segueix Albert Balcells. Balcells, i Casimir Martí i Josep Termes, vet aquí els responsables dels *pasticciccio*: si el 1982, any de l'ascensió

al poder del PSOE, detall immancable, Miquel Barceló, Borja de Riquer i Enric Ucelay es descaraven al número 50 de *L'Avenç*, al número 87, 1985, els tres grans publicaven a la revista fins aleshores psuquista i en endavant psocista l'article "Història nacional, història social. Problemes de la historiografia sobre el fet nacional català."

I ja hi vam ser. I fins avui: Albert Balcells, el 26 de novembre, publica una "bústia" al quotidià *villatorí*. Després de considerar "lamentable que algú recorri a un fullet anònim per combatre les tesis i actituds d'altres", recorda que ell ha discrepat públicament d'Ucelay de Cal, de Borja de Riquer i de Pere Anguera –un reusenc, autènticament nacionalista, i autènticament del Psc-Psoe, i fot-li *gasto*, també atacat pel llibel–. El desembre de 1992, Ucelay de Cal, sots-director de *L'Avenç*, s'hi publica un article titulat "Una visió de conjunt impossible? Reflexions sobre l'última dècada de la historiografia catalana", que amb el títol ja paga, i pràcticament es clona al "Quadern" de *El País*; el 10 del mateix desembre l'hi contesten Agustí Colomines, Josep M. Muñoz i Ricard Vinyes amb "De la incomoditat en la historiografia catalana". El 17 Ucelay amb "Normalitzadors i anormals" no es reconeix com a espanyolista, una actitud de la qual els seus contraopinants van opinar que era fer un sant Pere (idò, negant el seu déu com sant Pere la nit de Dijous Sant, nota per a simples afeccionats a les històries).

L'estiu de 1993 –la història torna al seu ritme– Albert Balcells publica a *L'Avenç* "La Història de Catalunya i la tesi de la neutralitat nacional", argüint que a Catalunya, o treballes en història amb un punt de vista nacional-català, o hi treballes amb un punt de vista nacional-espanyol. Tu diràs, els cosmopolites (Somerset Maugham; el recordeu? Gran llibre, *El tall de la navalla*: passa a l'Índia) com es van posar. Aquí hi surt, també, EL TEMPS: al número del 13 d'agost Santiago Cucurella hi diu la seva, aquesta: "Nous reptes per als investigadors del passat". Els contraopinants de Balcells es van posar de tal manera que, al número 175 de *L'Avenç* hi van treure el santercristo gros, i amb més de dos braços: com ara Pere Anguera, Tarragona, amb un article que comença titulant "Rigor històric i compromís ètic" i que acaba degenerant en "o les disputes entre historiadors i messiànics". O Àngel Duarte, Girona, que escriu "D'història, frustracions gremials i fidelitats nacionals". O Ricardo García Cárcel, Autònoma de Barcelona, que escriu ràpid de "La història i el fet nacional català. Algunes reflexions". O Joaquim Nadal, també Girona, que arenga: "La historiografia catalana: anem al gra. Deixem-nos d'històries"; i és que a més és batalla de la Tres Vegades Immortal. I Borja de Riquer: "Per una historiografia sense crosses i per un debat no hipotecat."

El més curiós d'aquest dossier és que, tot i

Josep Termes. Un dels signants del "Manifiesto-Circular", que fa costat "a col·legues universitaris acusats d'espanyolisme".

que s'hi ofereixen les pàgines de la revista, "com sempre", a d'altres aportacions sobre la llarga qüestió, "per part de la revista venim a cloure un cicle que, en certa manera, van iniciar ja fa algun temps amb l'article editorial del número 163". I tant, "en certa manera"! Només cal fixar-se en l'article de Balcells, Martí i Termes del número 87 de la mateixa revista.

Ni tampoc no l'acaben d'encertar pel que fa a "venir a cloure": en aquell precís moment ja duia data de redacció el llibel dels pamfletaires.

Un cop "don" Tomás y Valiente va engegar el pot de la mel al bell mig del públic –i d'*El País*–, el Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB es va reunir amb la urgència del cas i va redactar una circular indignat contra el pamflet. Molt indignat, ja que hi ha expressions com "professió de fe d'intolerància" (recordeu "don" Tomás), "insult i agressió", "operació de llista negra", "marcat tuf maccarthista", "temptació inquisitorial, o totalitària", "absolutament inadmissible", "intenció inquisitorial" (Id. "don" Tomás), "cal que diguem no", "del triomf de la intolerància i la negació de la llibertat de pensament". Circular que, amb el títol de "Manifiesto", d'escaient ressonància, va aparèixer a *El País* del 2 de desembre.

El "Manifiesto-Circular" anava acompanyat d'una munió de signatures, entre les quals les de Josep Fontana i Pep Termes com a noms que fan costat "a col·legues universitaris acusats d'espanyolisme." Torna-hi: I quin mal és, ser espanyolista. Si no és que vulgui induir mala imatge, per simetria, damunt del catalanista... Són murrís; molt, ho són. La continuació seriosa de la qüestió serà aquest mateix mes de gener a *L'Avenç*. Article d'Albert Balcells en resposta al dels santercristos. Títol: "Comentaris al dossier 'El fruit de la discòrdia. Sobre l'estat de la Historiografia catalana.'"

Qui era aquell que es va fer d'or parlant de la fi de la Història? Devia ser estranger: cosmopolita.

Ramon Barnils